

П. А. Финогонов

Охранов поглед

Предговор

Ову необичну причу „Охранов поглед” посвећујем лику и сенима мога најбољег школског друга из гимназијских дана Браниславу-Брани Ј. Марјановићу, дипломираном машинском инжењеру и пуковнику, познатом конструктору разних борбених средстава за нашу војску.

Иницијатива да напишем ову причу потекла је баш од њега, када је нама, својим друговима из школе, испричао како је њега учитељица из основне школе препознала после 40 година само на основу његовог погледа.

То његово казивање уткано је на првој страници моје приче.

У Лозници, 2. IX 2007. год.
на годишњицу упокојења

Ова мала прича о Охрану Селимовићу из Горње Подубице на левој обали Дрине, не би била занимљива да није изузетно необична по свом настанку, току и самом крају. Све што му се дешавало за једну дугу и тешку годину несхватљиво је и до сада незабележено. Лечен је од перфоративног чира на желуцу, али је дијагностикован као најтежа форма рака желуца. Није оперисан због изузетно лошег стања када се јавио лекару.

Предложена је амбулантна терапија опијатима (морфијум) и његовим дериватима. Живео је скоро годину дана растакајући и варећи своје сопствено ткиво соковима из желуца, црева и гуштераче. Сокови се нису лучили у црево, јер је веза са њима прекинута због самоварења желуца и потпуног прекида и уласка тих сокова у црево. Они су се сливали у трбушну дупљу а и у простор иза те дупље у којој се налазе многи важни органи, крвни судови, живци и лимфни судови. Ту су се скупљали ти сокови и вршили своју функцију растакања и варења свих поменутих делова ове дупље. Због тога су настајали изузетно тешки болови, који су се завршавали и губитком свести. У паузама, када је то могао, све лекаре је молио да га оперишу, али те молбе нису уродиле плодом и личиле су на разговор глувих.

После читавог низа разних околности и промена здравствених установа, оперисан је иако се сматрало да је то немогуће због изузетно тешког стања болесника. Операција је успела. Следи Охранов брз опоравак. За само 22 дана после операције добио је 25 kg тежине. Његов изглед и лик добили су своје нормалне облике и димензије.

Тај тако брз Охранов опоравак донео му је нове невоље. Када је отишао на викенд да види своју породицу, а њему се нико није јављао читаво два месеца док је лежао у болници, ево шта му се догодило - нико га није препознао, ни жена Фата ни комшиница Зумра, па ни деца. У самртном страху, уз страшне крике и врисак бежали су од њега као од неког ванземаљца, или нечастивог, ђавола. Са викенда се вратио у току исте ноћи, уплашен, брижан и тужан. Кум Јован решава проблем те поново спаја Охрана ванземаљца са целом породицом и комшијама. Ипак је ово срећан крај за напаћену и намучену породицу Охрана Селимовића.

Кроз ову причу шаље се порука свима, посебно млађим лекарима да никада олако не отписују своје тешке болеснике, јер их тако практично осуђују на умирање. И најтежи болесници, понекад, могу да преживе ако им се пружи сва љубав и своје знање.

Аутор

Човеков поглед је, у ствари, одраз функције његовог мозга у контакту са спољашњим светом. Кроз њега он изражава своју вољу, радост или жалост, љубав или мржњу, храброст или кукавичлук, итд. Човек има ту способност да депонује и дуго чува своје визуелне погледе и тако их заштити од заборавља. Нешто слично имају и неке животиње (коњ, пас мачка и др.). Дужина памћења код њих је знатно краћа. На основу погледа доносе и одговарајуће одлуке, често везане за њихов животни опстанак.

Погледе својих ђачића учитељи дуго памте. Мој школски друг, виши официр наше војске, када је био на војној вежби присетио се да је у том месту, пре четрдесет година, завршио школу. Хтео је да посети своју учитељицу, коју је много волео. При сусрету, одмах ју је препознао и када је рекао да је њен ђак, бивши ученик, није му дозволила да каже своје име. Рекла му је мало заповеднички, као и пре, док је био мали ученик да је погледа право у очи и после неколико секунди као из топа рекла је његово име и презиме, додавши „Видиш да те нисам заборавила, само не знам да ли и даље онако лепо пишеш”. Поглед његових очију, па и рукопис је та паметна жена запамтила. Каква је то меморија да после толико времена и после толико својих ђака, непогрешиво погађа име својих бивших ученика.

Занимљиво је како су неки врхунски научници, сликари или књижевници, успевали да осликају или опишу погледе својих јунакиња, односно јунака, тако да се то граничи с правом генијалношћу.

Лав Николајевић Толстој у свом роману Ана Карењина описује како млад и леп гроф Вронски дочекује своју мајку грофицу, која је допутовала у Москву возом. Вагон је био пун путника. Сви су желели да што пре изађу из вагона. Створила се гужва. Вронски успева да се пробије и да уђе у вагон. Мајка је негде била у средини. Спazio је своју мајку а поред ње је била изузетно лепа, складна, млада жена. Одмах је запазио њен чудан поглед, који је трајао само неколико секунди. Тај сусрет њихових погледа био је трајно обележен. То је у суштини и био крај за младог грофа. Њен поглед га је везао трајно, за цео живот и одредио је њихову заједничку судбину. Та лепа дама имала је мужа и породицу. Није проговорила још ни једну реч, а одлука је донета.

Леонардо да Винчи (1452-1519), несумњиво највећи италијански и светски сликар и вајар, насликао је своју Мона Лизу, до сада невиђене лепоте баш због прелепог и загонетног погледа. Написане су многе докторске дисертације и читаве студије с циљем да се одгонетне тај чудни, загонетни поглед. Колико је познато, до сада никоме није успело. То прелепо лице, тај чудни поглед и осмех, остали су прекривени велом тајне.

Просто је несхватљиво како је уметник могао да у једном погледу уједини сву њену лепоту, благост и смиреност, али и охолост према себи и својој лепоти. У

свему томе има и благог презира, али и позива на доброту која из ње зрачи.

Наш највећи геније Никола Тесла много је волео голубове. Посебно му је била драга једна бела голубица, коју је лично, из руке, хранио. Једнога дана, ненадано је та голубица улетела у његову собу на шеснаестом спрату хотела. То му је испало сумњиво и из њеног погледа закључио је да ће угинути. То се и десило, одмах по улетању у његову собу (Случај са белим анђелом кога је уснио, а из погледа његовог сазнао за смрт мајке).

У погледу јунака ове мале приче нема ништа слично са погледом Вронског и Карењине или Мона Лизе, као ни са погледом умируће голубице у соби Николе Тесле. Његов поглед је поглед туге и бола због судбине која га је тако немилосрдно пратила и гушила. Својим погледом и свим својим бићем вапио је за помоћ дуго, али те помоћи, због чудног споја разних околности у којима је живео, није дуго било. На дну његових болних очију једва су се назирале искрице које су наговештавале жарку жељу за животом. Те мале искрице су својим жаром запалиле и изгореле врпцу на операционој сали и отвориле пут за хируршку интервенцију на самом крају његовог живота.

Јунак ове наше мале приче остао је жив захваљујући баш својем погледу. Али, оставићемо његов поглед за нешто касније, јер је ред да га мало упознамо.

Охран Селимовић, стар 46 година, са својом супругом Фатом и четворо малолетне деце, живео је у малој породичној кућици са нешто мало окућнице, у селу Горња Подубица, на левој обали реке Дрине, у источној Босни. Завршио је само два разреда основне школе и радио у једној малој грађевинској фирми као обичан физички радник. Радио је најтеже физичке послове за релативно скромну плату. Некада је та фирма изводила радове и у другим местима и крајевима целе земље. Тада је могао и нешто више да заради и приушти који динар ван плате, те тако обрадује своју Фату. Она није завршила школу нити је где радила ван куће. Одгајала је децу и често ишла у своју башту, када је било време за то и стално је тамо нешто чепркала.

Најстарији њихов син Сафет понекад јој је помагао. Био је веома мали али здрав дечко. Мајци је често говорио да је његова жеља да постане зидар, како би могао са оцем да одлази на терен. Све што би зарађивао давао би мајци, па би тада сви боље живели. Тек је био завршио основну школу, те та његова жеља није могла баш тако брзо да се испуни. Најмлађи њихов син Динко био је пред поласком у школу, најмлађи и најмањи, па због тога и највише вољен од свих. Девојчице Мерима и Мејра ишле су у други односно трећи разред основне школе. Биле су добре и вредне, добре ученице, доста су помагале мајци у свакодневним пословима.

Сва њихова деца добијала су дечји додаток. Без њега живот породице Селимовић био би веома тежак.

Охран је био добар човек. Волео је своју жену Фату.

Са комшијама је увек био у добрим односима. Кума Јована из суседног села, Доње Подубице, много је волео и поштовао. Заједно су служили војни рок у Дугом Селу, поред Загреба. Спремали су се за будуће артиљерце. Код кума је редовно одлазио на славу Светог Ђурђа а кум му је увек био гост на Курбан-бајраму. Охраново село имало је нешто више од педесет домаћинстава. Два су била католичке, двадесет и једно православне а сва остала мухамеданске вере. Живели су у слози и љубави. Никада се нису свађали или тужили.

Други светски рат донео је велику несрећу житељима Горње Подубице. Многе породице су нестале у том вихору фашистичких злочина и братоубилаштва. Житељи овог села, поучени тим искуством, а можда и због тога што знају да су им заједнички корени, што знају да су ту сви поникли, па им је и судбина заједничка, покушали да забораве сва зла која су остала иза њих.

Али догађаји у животу породице Селимовић подударале су се са променама које су се дешавале у целој нашој земљи. И досадашњи, релативно миран и лагодан живот, почео је да се урушава. Залечене ране тешке прошлости, почеле су да се отварају.

Нешто се скупило у души Охрановој, мучило га је у стомаку, више је то било неко тиштање, све неко неодређено и све праћено неким надимањем у стомаку. Столица му је била нормална уз чест затвор. Фата је приметила да је често био „сит” мада ништа није јео. Повремено су ове промене изостајале, па се лепо осећао.

Описане сметње биле су све чешће. Сећа се Охран да није могао отићи пролетос код кума Јована на славу, што му је било веома жао. И прошле јесени није могао никога позвати на Курбан-бајрам због ових тегоба. Сметње у његовом стомаку постајале су болне и чешће. Понекад су се претварали у салве болова. Прошле недеље су га санитарским колима одвезли са радног места. Повраћао је неколико пута, али није имао пролив. У болници је био седам дана и отпуштен је као да је то било тровање храном. Заказана је контрола за седам дана и на тој контроли постављена је дијагноза *чир у стомаку*. Добио је одговарајућу, уобичајену терапију, уз савет за исхрану. На посао више није могао да иде. Изгубио је снагу и једва се кретао по кући. Цела породица била је брижна. Стање његовог здравља постајало је све озбиљније. Санитет је често, сада, долазио њиховој кући. У породици се појавио и страх за његов живот. Сви су видели да му није ништа боље, већ супротно, све теже и теже. Прве комшије су све ређе свраћале да га обилазе. Знали су да му не могу помоћи. Кум Јован је после краће посете отишао брижан и уплашен за кумово здравље. Прошли пут Орхана су одвели на Хириршку клинику у Тузли са врло jakim боловима у стомаку. Тамо је остао две недеље и за то време извршене су све претраге. Потврђена је дијагноза улкусне болести. Тамо се Охран

мало опоравио, па је упућен на кућно лечење уз контролу. Само неколико дана по доласку кући дошло је до још јачих болова. Није повраћао. У кући су сви плакали. Фата је највише све ово осећала. Већ је помишљала шта ће она сама без Охрана, како ће извести на пут и оспособити за живот малолетну децу. Најстарији син, Сафет, прибијао се све више уз мајку, просто осећајући шта она у том тренутку мисли. На уво јој је шапутао да толико не плаче, јер ће још мало он моћи да јој помогне ако отац не буде оздравео. Није смео ни тада да изговори ту страшну реч - да умре. Разуме се да је то Фату још више узбуђивало и само је још чвршће стезала руку малог сина.

Охран су готово у полусвесном стању од силних болова одвезли у Сарајево на Универзитетску клинику. Његово опште стање било је исувише тешко да би се било шта учинило. Сасвим сигурно изгубио је до тада половину своје првобитне тежине. Дијагноза је овог пута била другачија. Утврђено је да се ради о *најтежој форми рака не желуцу*. Контрасти баријума, са којим је то испитивано, нађени су и ван желудачне шупљине, у огромној ниши, која је сезала све до самог дна трбушне дупље! С обзиром на овакав налаз и Охраново опште стање, није утврђена никаква интервенција. Отпуштен је кући на даље лечење опијатима. Овог пута доведен је кући у таквом стању да више није ни личио на живо биће. Деца су се плашила његовог изгледа. Фата је са комшијама, на њихов предлог, водила Охрана хоћи да му да „запис”. Тај запис имао је при себи и када је доведен код нас на лечење. Од силних инјекција, које је свугде примао, по његовој кожи су се виделе бројне ожиљне промене. Болови су сада били у континуитету. Нису престајали, а ако би макар и плувачку прогутао, они су га доводили скоро до лудила. Касније је Охран, када је био код нас на лечењу, поредио те болове са нечим најстрашнијим. Имао је осећај као да му је неко ставио у стомак пар гладних пацова. Или, да му је сипана у стомак концентрована сона киселина. После ове последње, сарајевске дијагнозе, настаје његов ход по мукама. Већи део времена пробавио је у регионалним болницама. Био је и у Београду. Сви су отпусти из болница истоветни, свуда се само понављала дијагноза *Neo ventriculi inoperabile* (рак желуца који се не може оперисати). Терапија морфијум.

Охран се осећа као потпуно одбачен од живог света. Његова породица је због тога много патила. Молио је за помоћ сваког лекара кога је срео, преклињао да га оперишу, јер је сам у својој души осећао да његов спас лежи у операцији. Ништа детаљно није знао о својој болести, али је то само осећао. Његовим мукама никако није било краја, али он се очигледно није у својој души предавао чим је молио да га оперишу. Нешто га је на то подстицало. Није му никада било јасно шта је то у ствари. Поред ове његове породице, Охран Салимовића задесила је још једна несрећа. Охран је добио отказ од своје радне организације. Тачно је да је већ дуго на боловању, више

од годину дана. И он је, док је био здрав, радио за своје болесне другове. То га је сада још више погађало. Од чега ће његови живети. Фата му није радила, тако да су сада спали само на деце додатке и минималну накнаду са Бироа рада.

Народ каже "никад, скоро никад не долази само једна несрећа, као да једно зло није довољно, увек се нешто намакне да буде још веће". Охран није могао да дође на заказано пријављивање у Бироу рада, па су га, по слову закона, брисали са списка. Као социјални случај, после овога пријављен је Центру за социјално старање. Тога дана када се није јавио у Биро рада, имао је нови напад болова. Рачунао је да ће га разумети, схватити његов положај и уважити извињење. Против свега овог ништа није могао да учини. Могао је још да умре и да се ослободи свих мука овога света.

После свега добио је нови талас болова, због којих је био дуже време у стању без свести. Најгрубље речено, ушло се у дроб породице Охрана Селимовића, као што је његова болест разарала његову утробу. Фата, супруга, била је млађа жена од Охрана, читавих петнаест година. Значи, била је још млада, али Охраново зло је од ње пре времена направило старицу са проседом косом и малаксалим целим телом. Може се само претпоставити како се она осећала. Страх за будућност њихове деце није могао да потисне бол и страх за Охранов живот.

Требало је да прође најмање још седам година да Сафет одрасте и ојача да би могао стварно нешто да помогне. У свом размишљању, док је Охран после инјекције морфијума мало дубље дремао, она је зору дочекивала више буновна него будна, у свом дугом кошмару. Сафет је сада устајао пре остале деце и нудио мајци своје услуге. Такав однос малог сина пружао јој је неко поуздање. Схватила је да мора да буде јака. Мора да поднесе све терете који су падали на њена, ипак женска плећа.

Чим би престало дејство морфијума, Охран је улазио у нову фазу патњи до лудила. Баш некако тога јутра, када су болови постајали све јачи и јачи, појавио се на вратима Јован, на кратак сусрет са кумом. То његово свраћање да обиђе кума било је очигледно, по Охрана и целу породицу, од одлучујућег значаја Јован је предложио, а други су сви то прихватили, да га вечерас одведу у једну другу болницу, с друге стране реке Дрине. У тој болници су се лечили многи тешки болесници, па ће, ваљда, и Охрана примити. Нису ни ишли код надлежног лекара за упут. Такав упут за болницу сада није ни био потребан. Постојали су међусобни договори здравствених служби са обе стране Дрине да за тешке и хитне случајеве није ни потребан упут за пријем.

Овакав договор између здравствених служби много је допринео још бољој повезаности и сарадњи и здравству ове регије. Постојало је утабано и чврсто поверење. Такви односи су чињени за добро и једне и друге стране. Ти

односи су заиста били само за пример другим регијама и ван обале реке Дрине. Неке ствари, из тих договора, биле су толико детаљне, да се ишло чак и до те мере којом се предвиђала и врста хране која је дељена болесницима, посебно старијим женама муслиманске вероисповести.

Да се сада вратимо Охрану и његовој судбини. Двадесет другог септембра 1982. год. Јован је са Охрановим комшијама пажљиво, на рукама изнео из својих кола кума и лагано га спустио на покретна колица, којим су га одгурали до пријемне амбуланте. Његова телесна тежина била је више него симболична а килограми су углавном потицали од његовог скелета, са нешто унутрашњих органа који су још преостали (добар део јетре је недостајао, као и половина гуштераче и слезине, а масног ткива нигде није било). Све то је пресвучено истањеном, смежураном и сувом кожом. Кожа није имала свог сјаја, своје напетости и боје. Она је била готово иста као она на египатским мумијама. Његов изглед много је подсећао на мученика из фашистичких логора смрти.

Пошто су предали болесника дежурном лекару, изненађујуће брзо су напустили круг болнице и изгубили се у мраку. То је тако учињено као да су се плашили да лекар, када га буде видео, не врати болесника поново у кола. Сви су били убеђени да се жив кући не може вратити. Јован се поколебао у крајњи исход, када је видео како му кум изгледа.

Док је дежурни лекар са сестром прегледао болесника, иза улазних врата, која су била лако отворена, провиривали су неки покретни болесници, који су га запазили док је био на пријемним колицима у ходнику. Портир са улазних врата болнице такође је протурио нос, да још једном провери да ли је могуће да човек који овако изгледа, још живи. Дежурни лекар, након прегледа и пријема болесника, ординирао је одређену терапију и наш Орхан се нашао у својој новој постељи, испуњен неком чудном надом, али не и неким конкретнијим размишљањем, јер за то он и није био сада способан.

На јутарњем састанку свих лекара болнице дежурни извештаваји о пријему једног чудног и врло тешког пацијента. Обраћајући се мени, просто се извињавао, као да је крив за такво његово стање.

Прва визита и мој контакт са Охраном Селимовићем, били су за мене а вероватно и за Охрана незаборавни. Визиту је дочекао у постељи у једном чудном положају. Није могао да лежи, па то није било ни чучање, ни седење, али у исто време то је било и једно и друго. Због велике мршавости није могао да седи, нити да лежи, јер га је све жуљало. Оголићене кости просто су се набадале на истањену кожу, а то је било јако болно. Снаге није имао ни да чучи у постељи, јер су за такав положај потребни снажни мишићи. Дежурне сестре су га у такав положај поставиле због визите, потурајући јастуке са свих страна да се не би превалио. У соби су била још три болесника.

Са чуђењем су пратили свог собног друга, јер ни они нису могли ноћас да се одморе и спавају гледајући и слушајући га како се мучи. Његов положај био је заиста чудан. Рукама се држао за оба колена, која су деловала као нека потпора, како би био још стабилнији. Његова доња вилица била је наслоњена на оба колена, глава му је била мало подигнута, померена напред, тако да се на колена ослањао углавном доњом вилицом, сваким углом на одговарајуће колено. Његова леђа су била савијена у горњем положају, готово чинећи хоризонталу. Када му је скинута пиџама ради прегледа, јасно су били видни сви делови кичменог стуба, ребара и рамена. Лопатице су му биле веома рељефне, јер мишића одавно ту није било. Сваки студент медицине на првој години студија, када се уче кости, био би му захвалан да га гледа, јер би кроз кожу приметио сваку квржицу на њима, коју је морао да научи, да пре свега види и опипа. На савијеним рукама око колена, интересантно је било видети како су нокатне плоче на прстима биле истакнуте. Те плоче су изгледале знатно веће и шире од његових прстију. Мекано ткиво које је окруживало сваку фалангу на прстима ишчезло је, а обим прста се смањило. То није могло да се деси са нокатном плочом, па је сада она била само релативно већа, јер није ни могло да дође до њеног увећања.

Охранова глава и лице својим изгледом скретали су пажњу на себе. Најснажнији утисак остављале су његове очи, односно његов поглед. Поглед пун бола и туге због судбине која га тако дуго прати, која га тако немилосрдно кажњава мада никоме није нанео било какво зло. Његов поглед је био пун неке снисходљивости и молбе. Такав се поглед код њега формирао последњих годину дана. Био је упућен сваком за ког је мислио да му може помоћи. Због таквог погледа дошло је до формирања његовог тако тужног лица. Боре на његовом лицу су биле толико продубљене да нису дозвољавале да се та слика мења. Оно је било исто када је молио за помоћ, или када би после јаким инјекција био ошамућен. Увек је оно било тако тужно.

Гледао ме је право у очи. Ни трепнуо није а из његових тако тужних очију ишле су сузе. Прве речи које је изговорио, биле су „Докторе, молим вас оперишите ме.” Друго практично и није био способан да каже. Од њега се нису могли добити готово никакви подаци о болести. Све му је у глави било смућено, нејасно. Држао је моју руку, која је била на његовом колону, док сам га прегледао. Ништа није говорио, и само је својим сувим фалангама (чланцима прстију) мазио моју шаку.

Тај осећај никада не могу заборавити. То је изгледало као да ми то ради неки мртвац, а не још мало жив човек. То ме је посебно узбудило. Допунске податке о његовој болести нисмо могли добити од родбине, јер је није ни било. Подаци су комплетирани много касније, из приложене медицинске документације коју је кум Јован оставио. Могли су се видети сви претходни снимци који

су остали код њега након амбулантних контрола. Уз те снимке из лекарских извештаја и само једне отпусне листе, јасно се видело о каквом се болеснику радило. Сви *Rtg* снимци били су готово идентични а направљени су приликом амбулантних контрола. Недостају претходни снимци, јер су остали у болничким картотекама. Морали смо да начинимо само још један снимак, а он је био исти као сваки од ранијих снимака. Разуме се да је био под сталном инфузионом терапијом, без које не би ни живео. Поред разних слатко-сланих водица, добијао је и крвну плазму и њене замене.

Сутрадан после овакве терапије уношењем и крвне плазме и свега осталог што је примао, примећена је и једна мала промена у погледу. Ни тада није могао ништа да говори, сем молбе које је упућивао да се оперише. Али у зеници тог напаћеног људског створа засијала је једна искрица живота, која је лагано тињала, а сигурно да је потицала са дна његове душе. За мене је то било значајно, па сам приликом сваког контролног прегледа обраћао посебну пажњу на то.

Сваки лекар који мало дуже ради свој посао, зна да је поглед болесника који умире нешто специфично, тамно и беживотно. Овде није тако. У његовој зеници, на дну ока, где се, у ствари, и налази продужетак мождане масе, тињала је „сићушна искрица” која је повремено била тако мала, да се једва видела. То би отприлике изгледало као када би у једној тамној просторији догоревала једна свећа. То догоревање изгледало је некако таласасто. Час се свећа скоро потпуно угаси, час поново мало засија. Накнадно сијање бивало је све слабије и слабије, док се свећа потпуно не угаси. За то су криве последње капи воска, који се отапа око пламена, и тако отопљен дође у зону паљења, где је још температура толико висока да може да изазове нови пламен. Чудно, и ја сам то његово повремено појављивање „искрице живота” поредио са једном оваквом свећом, чији је крај сасвим близу. Ово се код Охрана и даље појављивало, што је све више изазивало код мене осећај да можда није све изгубљено, али да такво стање не може још дуго да траје. Угасиће се и његов живот, као и пламен сваке догореле свеће.

Тих дана сам скоро стално размишљао како да се помогне Охрану. Та „искрица” у његовом оку стално ми се причињавала и светлучала је у мојој глави. Операција, коју јадник стално тражи нешто је велико што може и да му спасе главу, али и да буде погубно по њега. Веома је тешко прихватити такву интервенцију, па макар и постојао тај зрачак наде, који нико до сада није приметио, јер је ту и чврсто мишљење еминентних лекара да је операција немогућа. Гледано са стране, када бих прихватио да то урадим било би то у најмању руку чудно, јер ако би Охран умро могао бих одговорити због тога. С друге стране, ако Охран дочека свој крај а да се ништа није урадило, постојала би код мене дубока грижа савести што га нисам оперисао, а веровао сам у то да му се могло помоћи.

Видите у каквом сам деликатном положају био. Шта год да се уради, било би кајања. А када се томе дода један важан фактор - људска завист или злурадост, стање испада врло сложено.

Охран је опет сузио на визити и није имао више снаге да би могао плакати. Гледао је молећиво, тужно, без и једног трептаја, као да је хтео рећи могу ја то издржати само Ви мене оперишите. Вероватно је тако нешто и било у његовој глави, али стално помућени Охранов мозак није то умео или могао да објасни. Тако је он молио и пре годину дана све докторе редом, али, видите, то није уродило плодом. Колико је могла бити дуга та тешка, протекла година? Бар половину ње провео је у стању помућене свести, од снажног, депресивног деловања морфијума и његових деривата. Та помућеност била је и тада, када није добијао нужно зло, у паузама између две инјекције, а нестајала је због грубо нарушених метаболичких промена у мозгу. До тога је морало доћи, просто речено, од глади. Зна се да мозак човеков, у нормалним условима, троши двадесет пута више енергије од било ког другог органа у нашем телу. То делује просто збуњујуће. Те енергије Охран није имао. Због свега овога поставља се питање како је уопште и успео да преживи прошлу годину?

Шести је дан у нашој болници. За то време урађене су све потребне анализе и консултације ради евентуалне операције. Обезбеђене су веће количине свеже крви и све остало било је прибављено у довољним количинама. Занимљиво је да је све то било урађено мада ја нисам никоме рекао да ће сигурно бити операција. Особље из оперативног тракта беспрекорно је све урадило за сваки случај. Цела екипа била је спремна за операцију и за свако изненађење. Оваква спремност целокупног нашег тима давала ми је неку посебну снагу и самопоуздање. Код нас су се радиле врло велике и компликоване операције на изузетно тешким болесницима и то врло успешно. Требало је сада, значи, донети одлуку за тај велики, ризичан и одговоран чин. Одлагања је стварно било доста. Шта урадити? Постављам себи по не знам који пут то питање. Да ли се приклонити већини лекара који су пратили операције, а то би значило да је била и друга група, оних за операцију. Не, те друге групе није било. Они су били потпуно јединствени у одлуци да се операција не може урадити. Друга моја одлука могла је бити; операција да, јер би свако одлагање операције довело до Охранове смрти. Стварна операција је била, по мом убеђењу, на самом крају људске издржљивости.

„Искрица“ у Охрановом оку осветљавала ми је пут за скорију интервенцију. *Alea jacta est!* (коцка је бачена), али само у мојој свести. Знао сам да је то мој ризик и да га не могу поделити ни са ким. Остао сам, значи, сам у одлуци, али сам знао да је цела моја оперативна екипа потпуно дорасла оваквом захвату. Охран је стављен на списак као једини за сутрашњу операцију. Требало

је то данас, у визити, и да му саопштитим. Ниједан хирург никада неће ставити на програм болесника за операцију, а да сам пред собом није сигуран да ће моћи да је успешно заврши. Пред полазак у визиту одлуку сам пренео оперативној екипи за Охранову интервенцију. Био је сам на списку. Визиту је дочекао као и обично у полуседећем положају, измученог израза лица, на коме се ни радост не би могла видети. Боре на кожи су то спречавале. Ако преживи операцију, те боре ће остати до краја његовог живота и биће трајна успомена за све муке и патње које је морао да преживи. Нисам чекао да Охран понови своју свакидашњу молбу, одмах сам му рекао да је одлука донета и да ће већ сутра бити оперисан. Охран је ваљда први пут подигао главу са оба колена, вероватно да би ми се мало више приближио. Погледао ме је право у очи и неколико тренутака ме гледао, опет без трептаја очних капака. На лицу му се читавало као да би хтео да се захвали, али није имао снаге да то учини. Сузе су му се сливале у потоцима низ лице. Зенице као да су му постале шире и на дну његовог ока пламичак је нешто више исијавао искрице, које као да су позивале да се све то што пре заврши. Очигледно, њихови одсјаји су се ближили самом крају. Ухватио је моју десну руку, јер му је она била ближа, само лагано ју је дохватио, а потом је главу поново ставио у првобитни положај, пошто га је то свакако јако замарало. Остао је само један дуг поглед захвалности, за све што ће се сутра десити.

Изашао сам из собе осећајући се некако лагодно, баш као да је операција била успешна. Једва сам чекао да сване сутрашњи дан. После ове визите, попио сам кафу са свим својим сарадницима. Знали су за одлуку, па су се и сами радовали. Свако је знао свој задатак и сад треба бити на висини сваког од тих задатака, изузетно значајних. Признаје да ће служба анестезије имати врло висок степен одговорности. Овде се ради о изузетном случају. Веровали смо да мора издржати када је већ издржао целе године тако јаке болове, ваљда ће и операцију коју је толико прижељкивао.

Дошао је и Охранов „дан Д“ - 29 септембар 1982. Дан је био тмуран и облачан, без падавина. Прве јесење магле долином реке Дрине брзо су нестајале, јер је ово, ипак, био топао јесењи дан. Поглед из наше болнице био је заиста прекрасан. Налази се на првом успону, узвишици према планини која се издизала из нас. Лепо је то рекао један човек од пера пишући о болници, као о „кући на осами“ тако је стварно то и изгледало, да, само изгледало. У самој болници није било никакве осаме. Живот се овде одвијао у пуном реду и корисном раду, који је често бивао веома тежак, напет и бремент високим одговорношћу, са жељом да резултат буде увек врхунски о било ком болеснику да се радило. Са таквом жељом и овога пута ушли смо у салу. Било је тачно 8 сати и 15 минута. Припреме и увод у општу анестезију завршени су и операција је могла да почне.

Сваки хирург, кад отвара стомак болесника, мора бити спреман и на изненађења. Увек се деси или види нешто ново. Скоро никада се ништа не понавља. Та различитост и привлачи лекаре да се баве хирургијом иако је тај посао исувише напоран и одговоран. Резом кроз средину горње половине трбуха, који је сезао и нешто испод пупка, широко је отворена трбушна дупља. Очекивали смо свашта, али ово што се сад одмах приказало, заиста је несвакидашње и непоновљиво. Први утисак, на блиц стечен је да ово није рак. Није било типичних промена којима се рак желуца карактерише и како се описује. Није рак, али све ово друго што се дало видети стварно изазива чуђење. На мах је изгледало да оперишемо неког ванземаљца, са неким чудним изгледом и распоредом свега што се могло видети. Прво, на доста више од половине доњег дела желуца - нема је. Како је могуће живети без једне целе половине желуца? Веза са цревима је прекинута и нема могућности да храна одлази у њих, где би се варила. Цела предња страна желуца недостаје, па се види само задња. Има се утисак као да гледамо тај желудац са унутрашње стране. Дванаестопалачно црево које излази из желуца, одвојено је од тог патрљка желудачног читавих 6 *cm*. Оно је отворено и зјапи према трбушној дупљи. Из тог зјапећег дела црева цеде се цревни сокови, који су пребојени бојама жучи. То се слободно слива у трбушну дупљу. Од задњег дела желуца остале су две трећине, али цео онај део којим се наставља дванаестопалачно црево (*pylorus*) недостајао је. На горњем делу бившег желуца остао је само један танак руб предњег дела, само толико да је могла да постане веза са једњаком. Ивице тог обрубљеног желуца биле су равне. Није било никаквог отока нити било какве реакције везивног ткива. Није било ничега што би говорило о покушају одбране ткива од било какве ноксе. Сви крајњи делови таквог желуца били су потпуно равних ивица, као да су оштрим скалпелом обрубљени. Из таквих површина није било видног крварења. Назирали су се само ситни, крвни капилари. Већи крвни судови, који су исхраћивали цео тај део желуца, потпуно су давно облитерисали затворени. Са слузокоже преосталог задњег дела желуца сливали су се желудачни сокови.

Леви режањ јетре, који се наслања на тај део желуца, великим својим делом недостаје. Цела та површина је глатка, као да је исполирана, па се њена зрнаста грађа не назире, виде се само мањи и средњи отвори жучних канала, из којих се цеди жуч светлије боје. Цела та површина је глатко љигава, очигледно у фази варења. Било је видно и неколико ситних крвних судова из којих нема крварења. Непосредно испод самог желудачног патрљка види се глава гуштераче, а остали делови су покривени преосталим патрљком желуца.

Дебело црево, као и сва танка црева, било је заштићено трбушним кецељком, који је потпуно то све изоловао од осталог дела трбушне дупље. У тај простор,

у ту велику шупљину могао је да стане један шешир са великим ободом. Предњи зид овог простора чинио је сам трбушни зид. Гуштерача је целом својом дужином била захваћена процесом разградње. Јасно се видела њена жлездана структура. Ни овде није било знакова крварења.

Овако је изгледала слика трбуха након отварања. Одмах се није могло запазити да ту постоји још једна већа шупљина, која је потпуно одвојена од трбушне дупље. Смештена је иза задњег листа трбушне марамице а испред кичменог стуба. Отвор за улаз у ту шупљину био је лако маскиран и одвојен од погледа одозго. Тај простор у који је стало седам литара физиолошког раствора, имао је необични изглед. Подсећао је на неку чудну подземну пећину. У овом простору су смештени важни органи (бубрези, мокраћоводи, мокраћна бешика, панкреас, велики крвни судови, аутономни нервни систем, лимфни судови и др). Цела ова необична површина обложена је неком посебном врстом епитела, подсећала је на цревне чупице црвенкастобраон боје које су облагале целу површину овог простора где раније није било никаквог покроба. Висина тог епитела била је различита. У самом дну шупљине 4 *mm* а на крвним судовима 2 *mm*. Личило је то као да је све покривено једном врстом персијског тепиха. На додир није било крварења приликом насилног отварања, сасвим се мало крви појављивало. Одвајање није било тешко.

Интересантно је да оваква врста „епитела“ није била описана ни у нормалној ни у патолошкој хистологији. Присуство оваквих ћелија у тој великој шупљини омогућило је искоришћавање сварених ткива (желудац, црева, јетра, гуштерача, масти и околних мишића), која су се сада, под дејством земљине теже, нашла на дну ове велике шупљине. Невероватне ствари су се овде догађале. Постојало је, значи, варење сопственог ткива, а потом и искоришћавање, ресорбовање и без присуства цревног тракта. У нормалним условима храна се вари пошто се сви сокови за варење помешају у цреву, и на тај начин постаје једна хемијски неутрална средина где се то обавља. Сокови из желуца, због присуства солне киселине, имају агресиван наступ који изазива јаке болове. Сокови гуштераче помешани са соковима јетре, јако су базични. Врло су агресивни и изазивају болове ако се нађу слободни у трбушној дупљи. Само неколико капи тих сокова изазива најјаче болове код човека уопште. Те излучевине су углавном и деловале засебно, и само на самом дну ове друге шупљине имале су могућност да се мешају и чине неку неутралну средину.

Варење хране на овакав начин у природи је познато код дупљара. Они спадају у групу најнеразвијенијих организама који немају цревни тракт. Хране се распаднутим органским материјама које се нађу у њиховој дупљи и њиховом окружењу. Неке биљне врсте „месоједи“ хране се на сличан начин а да немају цревни тракт. Стотинама милиона година ове животиње и биљке

успешно се одржавају у природи (морски јежеви и звезде, све врсте шкољки, морске сасе, љљани и др.).

Овако нешто у природи није забележено - да једна биљка или животиња опстаје варећи своја ткива и користи их за своју егзистенцију. Заиста је то чудесна ствар. Било је ту и разних помажућих фактора да то тако буде. Да би преживео, Охран је добијао многобројне инфузије, а понеку и трансфузију. Свему томе допринело је и време, које је тако дуго трајало да су се сви процеси тако лагано одвијали, кроз силне болове које је трпео. Када се мало размисли о свему, стиче се утисак као да је нека чудна сила управљала свим овим променама. Због свега овога морамо се дивити тој чудесној моћи мајке природе. Морамо се дивити и снази коју је испољио јунак наше приче, трпећи овакве немогуће болове. Опијати које је стално добијао смањивали су му бол, али су доводили до читавог поремаћаја који су описани.

Доказ да је било варења и коришћења сварених материја, јесте тај да је ова велика шупљина у свом доњем делу била потпуно празна. Остатка сварене хране па ни било какве течности није било. Други доказ да је ова врста епитела била заштитни штит од даље разградње ткива јесте очуваност тог епитела од агресивних сокова, који су долазили из горњих партија шупљине. Тај „*epitel*“ био је непредвиђен као и ткива испод њега. Главни разлог да се све овако развија јесте околност да је чир у стомаку пукао у време када је његов желудац био празан. Кроз мали отвор излазили су само желудачни сокови, који су скоро увек стерилни због солне киселине, па није ни могло да дође до трбушне реакције у правом смислу. Други разлог је што се све даље дешавало углавном у поменутом простору, иза стомака. Трећи разлог је дуг период и постепен ток развоја болести. Пут њеног ширења ишао је кроз велику шупљину иза трбушних органа, што је мало доводило у забуну све лекаре. Зашто је то тако било сада је лако објаснити. Изостала је трбушна контракција мишића, која се увек јавља код перфорације чира. Тада је трбушни зид тврд као даска. А овде тога није било, јер се промене нису ни дешавале у самом трбуху. Све се догађало ван трбушне дупље у уском простору иза задњег зида трбушне марамице и предњег дела кичме.

Вратимо се сада на сам почетак операције. Хирург када види целу ситуацију у свом оперативном пољу, доноси закључак и ствара план операције. Морала се прво успоставити веза између одвојеног и ампутираног црева и желуца, кога сада нема. Због тога је извршена сложена интервенција да се створи нови желудац, или неки други желудац, пошто је добар његов део био већ сварен сопственим соковима. Од тог преосталог желудачног патрљка створен је нови желудац, знатно мањи, али способан да одигра своју функцију. Спој је начињен између црева и овог патрљка, тако да је сада било могуће вратити кретање хране старим токовима. Једино на тај начин је могуће вратити се из претходног хаоса у нормалан живот.

Пре споја црева и новог желуца дубоко у танко црево стављена је специјална сонда. Постављена је кроз носну дупљу, једнак, нови желудац па у танко црево. Кроз ову сонду одмах, за време операције, укључена је боца с физиолошким раствором, као пробна боца. Строго је контролисана брзина отицања кап по кап, како се не би десиле могуће компликације, пошто црева не раде у наркози и мешто после тога. Следеће давање кроз сонду морало је да причека цревне покрете, тек након буђења. Овај први и главни део посла урађен је доста брзо. Ток операције са анестезијом одвијао се нормално, баш како се очекивало.

На реду је други део оперативног проблема. Огромна неправилна рупа, обложена невиђеним лажним епителом, деловала је као нека подземна јама или пећина. Њени зидови били су неправилни, из њих су се појављивали велики и мали крвни судови, који су подсећали на арматурно гвожђе постављено за изградњу неких подземних склоништа или тунела. Само би, у овом случају, арматура била врло различите дебљине и правца пружања. Сва та мрежа крвних судова била је са свих страна обложена овим истим „епителом“. Ниједан крвни суд није оштећен. Запремина ове друге шупљине била је ограничена дужином крвних судова. Свако ширење ове коморе напред, према цревном тракту, који се налазио као да је упакован у трбушну марамицу, сваки покушај тог ширења наилазио би на отпор ових оголићених крвних судова, тако да је то био самосврстан граничник који је спречавао повећање запремине. То се могло лепо видети када смо сипали физиолошки раствор у ту шупљину, где је могло да стане 7 литара. Вероватно да би могло и више, да то нису спречавали ови крвни судови.

За време скидања наслага са дна шупљине није се могао приметити баријум којим је више пута чињена рендгенографија стомака. Он је потпуно инертан и не може да се ресорбује од цревних чупица. Претпоставило се да се депоновао негде на дну шупљине и да је добро изолован од околине, баш овим „чупицана“

Циљ није био да се ради, па се одустало од даљег трагања. Делови оголићене добрим делом сварене јетре и гуштераче, као и слезине, нису били обложени овим епителом, вероватно што је процес њихове разградње још био у току. Више од половине јетре је недостајало. Гуштерача, одмах испод бившег желуца начета је по целој дужини. Јасно се види, њено карактеристично жлездано ткиво, из кога се лагано цеде сокови у околини, као што је већ речено. Термокаутером је главна маса тог епитела скинута. Површина начете јетре и гуштераче, као и слезине, спаљена је и спречено отакање сокова. Промене на свим крвним судовима су остале, јер би могло доћи до оштећења или стварања коагулума у већим крвним судовима, који би тада деловали као покретни тромби, који су веома ризични по сам живот болесника. Након овог најдужег посла све је добро испрано и очишћено

а потом издренирано, те је наша мисија у Охрановом трбуху била завршена. Постављен је још један четврти дрен и трбух је био затворен. Почело је лагано буђење болесника, који се сасвим добро понашао.

Замислите како је било мени, па и свим другим учесницима ове велике и заиста чудне операције? Технички, она није била нимало сложена да би се постављало питање њене изводљивости. Не, она је била само чудна, несвакидашња, непоновљива, због свих промена које су настајале и стварала нове просто невероватне промене, да би се некако спасао живот из те ситуације.

Како схватити функцију тог „епитела”, већ као заштиту од силне бујице животних сокова које је природа стварала милонима година, јер без тих дигестивних сокова не би могао да се одржи овакав живот да добије нове облике, нове врсте живота. Без тога, остали бисмо на нивоу дупљара, саса, морских жежева или шкољки.

Кроз овај случај може се сагледати сва величанствена моћ природе. Како је наш јунак успео да живи с прекинутом везом са цревима? Сопственим метаболизмима користио је своје ресурсе, своја ткива. За последњих 12 месеци изгубио је 35 kg. То значи да је сваког месеца губио по 3 kg. сопственог ткива. Може приближно да се одреди и време прекида везе са цревима. Тај прекид није био одједном, то је морало трајати месецима. Треба имати на уму да је увек један мали део хране могао прећи у црево, све док веза није потпуно прекинута. За време операције пронађено је црево одвојено 6 cm од места где се завршава доњи део желуца (*pylorus*). Значи да је и црево за ту дужину било краће, да је сварено.

Сада, после операције, када смо све видели и довели у некакав нормалан ред у његовом трбуху, још се више дивимо моћи коју је Охран испољио и овако нешто преживео. Варио је сопствено тело да би преживео. Све то се одвијало не сопственом вољом, већ по невероватним и нама, људским бићима, још недовољно познатим законитостима.

Није предмет ове приче да даље рашчлањујемо и претпостављамо зашто је све то тако. Ово је и речено, па и детаљно негде описано, чињено је само зато да се још више дивимо природи и њеним законима.

Охрану Селимовићу извађена је ендотрахеална (ЕТ) канила и он је почео сам да дише. Било је тачно 13 часова и 45 минута. Стављен је у интензивни операциони блок ради даљег медицинског вођења. Сачекао сам да отвори очи. Гледао је нејасно, уснуло, и свакако да није никога препознавао. За време саме операције примио је три боце крви изогрупе, па је та терапија настављена и даље.

Пред полазак кући, на крају радног дана, опет сам погледао Охрана. Мирно је спавао а сви параметри на монитору су били стабилни и нормални. Осећао сам се изванредно. Да, баш тако. За време операције није било умора. Зној који се јављао у мом оку није ми сметао

да видим сваки детаљ и сваку промену. Прошао је још један дан, тежак, исувише тежак, али успешан. Ја сам због тога заиста био срећан. Када сам дошао кући, сви моји су знали да је овај дан напоран, али ја то нисам осећао. Посебно ми је драго што ми ниједан члан моје оперативне екипе није рекао да је уморан.

У ранијим приликама дешавало се да смо имали велики број операција, често и више од десет дневно. Признајем да је то био велики напор за целу екипу. Готово сви моји асистенти били су млади лекари на специјализацији из ортопедије, па су морали по закону о специјализацији да проведу по годину дана на стажу у хируршкој болници. Често су асистирали и још млађи, лекари на стажу. Њима је ово заиста било тешко, јер до сада нису радили, па су се и брзо замарали. Када је био већи програм, они су се смењивали на два, три сата. Ја нисам имао никакву замену па сам то сам морао да радим. Пита мене један млађи колега, будући ортопед, како се та ја, старији човек, не замарам, а они млађи сви редом. Мало сам се насмејао и рекао том младом колеги да сам се и ја јако замарао првих десет година рада на хирургији, а ето, као што видите мени сада ништа није тешко. Мало се насмешио и никада више то питање није постављао. Мислио је, свакако у себи, ко ће да издржати тих првих десет година.

Враћамо се поново нашем Орхану и његовом бораваку на интезивној нези после операције. Његов боравак био је такође интересантан и непоновљив, као и све претходно. Није више имао никакве болове у стомаку. Осећао је рад својих црева, што није могао да осети последњих бар десет месеци. Значи, враћао се у живот, међу нормалне људе, са којима је могао и да комуницира када му је после десет дана извађена дебела сонда из његовог желуца. Морала је да стоји тако дуго као „вентил сигурности”. Остала је још само сонда која је пролазила кроз нос и спуштала се дубоко у црево, преко ње се хранио.

Све до вађења прве, дебње сонде, Охран није могао да говори. Приликом визите су се сливале сада већ крупне сузе, сузе радости. Благо је климао главом у знак захвалности. На лицу је била већ описана маска којом се није могла јасно разазнати његова захвалност за операцију која је тако дуго прижељкивао. У његовој глави настајале су друге, боље промене. Она више није била тако тешка да би клонула на мршаве груди. Полако му се свест бистрила и, као кроз маглу, присећао се само неких великих болница и белих мантила на сваком месту.

У његовој души као да се неки терет откачио, терет који га је тако дуго притискао и давио. Био је већ сигуран да је оно што му је давало снаге да живи остало иза њега. Сада чешће мисли на породицу и као да види своју лепу Фату како нешто расправља с дечицим. Учинило му се, начас, да су се Мерима и Мејра расправљале око нанулица, које им је кум поклониио. Тако су биле лепе и

шарене од чисте и меке коже. За тренутак, када је чуо глас сестре која га је упитала да ли жели да га мало подигне и дотури му још један јастук испод главе, он се мало збунио. Није му било јасно шта је заправо истина. Да ли је то био сан или само плод његове маште? До само пре неки дан то није био у стању ни да сања ни да сањари. Само су биле неке представе, ликови са кривих огледала. Њихове гласове је једва чуо, али никада ништа није разумео. Сетра му је наместила понуђени јастук, па је глава сада мало подигнута, то му је изгледало мало боље а, сећао се да би прилоком седења. Ма како га намештали, глава увек падала доле. Имао је осећај да, ако не спусти главу одмах може да се онесвести. Све што је гледао било је сада светлије и јасније.

У визитама сам редовно пратио његов поглед и у њему запажао како се поменуте „искрице“ живота претварају у нормалан поглед. Храњен је искључиво преко сонде, значи течном храном. Начињена је таблица свакодневних оброка која је обиловала максималном количином беланчевина и угљених хидрата. Брзо се опорављао, тако да су се те промене, пре свега на лицу, јасно уочавале. Сви смо били радосни због тога. Куварице су са сервиркама долазиле код њега сваки дан.

Неколико дана пре вађења носне сонде за храњење, пробали смо да му дајемо мале количине, прво течне, а затим и обичне хране, на уста. Све је било у најбољем реду, па смо тек тада извадили носну сонду. Био је пун среће јер је јео нормално, на уста. Скоро годину дана он то није могао. После вађења сонде почео је да се диже и креће лагано по соби. Вежбао је да хода и да се држи у усправном положају. Лагано се кретао и сваким даном био је све чвршћи и стабилнији. Шетао се и кроз ходнике, а и по болничком кругу, уз пратњу физиотерапеута. Прикључен је на комплетну физикалну терапију, укључујући и базен за пливање.

Прираст његове телесне тежине био је веома брз. Измерен је 24. дана после операције и имао је 59 kg. На пријему је имао 34 kg. Значи да је добио 25 kg за само 24 дана. Ако хоћемо да будемо још објективнији, треба имати на уму да прва два дана по операцији није добијао праве оброке. То значи да је наш Охран за само 22 дана добио 25 kg телесне тежине.

Тешко је наћи и одабрати речи којима би се исказала његова срећа иако се она није читавала на лицу. Охран сада није имао правих разлога да се брине због себе. Сваког дана био је заокупљен мислима и бригом за своју породицу. Док је имао оне „страшне“ инјекције за болове, није имао никаквих јасних брига. Није знао ни где је нити шта се с њим дешава. Сада је све то код њега било сасвим другачије. Опседнут је жељом да види своју Фату и дечицу. О томе смо се већ и договорили, али последњих дана постављао се код Охрана један други проблем: зашто до сада, од када је оперисан, нико од његове родбине, кума Јове и других комшија, није макар

дигао телефонску слушалицу да се обавести о његовом здрављу? Он је претрпео толике муке и патње због силних болова које је имао скоро непрекидно годину дана и за то време са њим су саосећали баш сви који су га познавали, па откуд сад да затаје да га можда нису отписали? Да ли је то могуће? Зар да такав отпис буде и од његове породице, од његове вољене жене? У сада новој његовој свести то му није било јасно. Може да га отпише и кум и пријатељ и комшије, али то не може да учини његова Фата са којом се тако неповратно везао преко Динка, Мериме, Мејре и најстаријег сина Сафита.

Сада таква размишљања муче нашег јунака, правог јунака, с обзиром на све што је пропатио и због чега сада пати. Он се сада понашао као сваки нормалан чпвек, ослободио се стеге која је кочила све његове животне и интелектуалне способности. Почео је да разазнаје и види и другу страну медаље. Знао је да му је Фата неписмена, да никад није у град сама одлазила. Знао је да она не може ни да му телефонира, јер то никада није ни радила. Због тога је својој Фати све то морао да опрости, јер је и сам мало крив због тога. Деца су још сувише мала да би тако нешто знала. За све остале блиске пријатеље, рођаке па и за кума Јована није имао објашњења. Сви су, по њему, затајили. Нико се из Центра за социјалну помоћ није интересовао, па ни из бивше његове радне организације, и синдиката, чији је био члан. Све га је то болело. Охран, доброћудан човек, који се никад није ни са ким замерио, све више је патио. Сви су њега, значи, отписали, заборавили, као да никад није ни постојао. Очекивали су сигурно само телефонски позив да дођу по његове земне остатке. По једној мудрој дефиницији шта је живот, а шта смрт: „живот је излет материје у свест, а смрт је повратак свести у материју“. То је једна од најбољих дефиниција живота и смрти. Сличну има и Библија, где се каже за човека: „од земље си постао и у земљу ћеш се вратити“.

Све те дефиниције у Охрановом животу привремено су пале у воду. Он је само успео сада да све то одложи за неко кратко време, време које му је његова судбина одредила. То време неће моћи више нико да одгоди. Све ово сада Охран је могао да оцењује и процењује објективно, пошто су све коцкице које су чиниле и заокруживале његову умну способност поново послужене на право место.

Понуђено му је да оде за викенд кући, пошто је објективно сада за то постојала могућност. Прихватио је с радошћу и то што пре да оде. Понуђена му је пратња, али он то није хтео. Веровао је да ће моћи сам. Одлазак је заказан за сутрадан после подне, јер му је то због саобраћајних веза било најпогодније. После ручка отпратен је до аутобуса санитетским возилом. Док је чекао полазак аутобуса размишљао је како ће изгледати његов сусрет са укућанима, јер се нису ни видели ни чули скоро 50 дана? Није желео успутне сусрете

с неким познаником, пошто би га то заморило. Сав се концентрисао на породицу, и желео је да тај пут буде што краћи. Ту је имао среће а није било ни сусрета. Аутобуска линија је водила мало дубље у територију округа коме је припадало његово село. Сишао је на станици удаљеној на око 500 метара од куће. Осећао се као ђачић првог разреда када је прилазио својој школи. Пут је типичан сеоски, с неким малим препрекама преко потока, који се мора прећи. Када је суво време, лако су пролазила моторна возила што није случај, ако киша све раскваси и раскала. Присећа се Охран како је санитет увек долазио код његове куће када су га често возили у болницу. То његово присећање тек је сада израњало из дубине његове свести, које је тада за њега било некако чудно и нејасно. Кад би га неко сада питао да ли зна колико је пута вожен санитетом због своје болести, ни приближно не би могао да одговори. Код првог поточића сео је на неки пањ да се мало одмори. Од тог поточића пут је сада био с мало већим успоном него до тада. С леве стране пута је стара храстова шума, знатно проређена још за време рата. Због тога су сада ти храстови имали знатно веће крошње, тако да је било право задовољство ходати туда по врућини. Охрану навиру сећања из детињства, па памти како је изгледао један највиши храст после летње олује, када је гром ударио у његов врх. Од врха до самог дна тог огромног дрвета цела његова кора, са деловима стабла, била је огуљена, баш као када ољуштимо банану. Дивио се тада тој моћи природе. Тог храста одавно више нема, али је Охран тачно знао где су били његови корени. Окакве појаве у природи код сваког човека изазивају велико страхопоштовање. То поштовање сада је израњало из целог његовог бића.

Видите, Охран се свега тога јасно сећао, али не може да се сети колико је пута санитет долазио по њега. Десна страна поред пута била је мало брежуљкаста, без шуме, обрасла старом остругом, дивљим ружама и неким шибљем. На тим процветалим ружама сада су се црвенели плодови, које је као дете брао својој покојној мајци да би правила диван пекмез. И његова Фата је то спремала деци. Ишао је уз ту лаку узбрдицу и дошао дотле да су се виделе поређане куће његових комшија. Све су биле с десне стране и мало увучене према самом врху тог малог гребена, којим је водио и овај пут. Срце му је мало више узлупало, хтео је да иде брже, али није могао. Дубоко је дисао. Охранов ход је личио на неког који се прикрада. Пут се све више приближавао кућама. На највишем делу гребена била је Охранова кућа, на самом врху овог успона, последња.

Први мрак се већ увлачио у велику храстову шуму, али је на самом врху пропланка, где су те куће, било нешто светлије. Свако двориште, па и Охраново, имало је капије за пешачки пролаз и за кола. Испред капије свога трећег комшије приметио је комшину Зумру која је још нешто, скоро по мраку, чупала око улазних

врата. Лагано је ходао, скоро нечујно, тако да се близу примакао комшиници и назвао јој добро вече. Подигла је главу, не усправљајући се, и за тренутак је вриснула. Мараму, која јој је била више на потиљку, зграбила је да покрије уплашено тело. Пошто није престајала да вришти, скочила је да бежи према кући. Дрвене нануле спале су јој с ногу, и боса, само с кратким белим чарапама, брзо је нестала иза капије и отрчала у кућу. Охран је стао као укопан на путу. Никакво зло јој није учинио, само се јавио. Збуњен, посматрао је да ли ће неко изаћи из његовог дворишта да види шта се то догодило. Размишљао је да уђе у комшијско, али се плашио да опет не дође до забуне. Нико се није појављивао. Настала је мукла тишина, а Охран је и даље стајао сам и уплашен. У дворишту се није чуо ни лавез пса кога су имали. Светла су била упаљена у кући. Деца која су се играла испред дворишта другог комшије, брзо су се изгубила у најближем дворишту. Можда је међу њима било и његове деце, али он то није могао видети.

Колена су му клецала, а скоро сви мишићи дрхтали када је кренуо према својој кући. Около је све утихнуло. Лавез паса из удаљених комшијских дворишта, такође се није чуо. Почео је осећати неки страх, као неку кривњу због свега овога. Замор његових мишића био је још већи. Плашио се да не падне пред самом својом кућом. Лаганим ходом прошао је још два комшијска дворишта и дошао до своје улазне капије. Стао је уз врата и погледао около не би ли се неко од његових појавио. У залуди је окретао главу горе, према путу, да види да можда неко није закаснио када се враћао по мраку. Ни тамо се нико није видео. Док је разгледао, мало се и одморио, па је опет сам лагано ушао кроз своју капију коју је сам начинио још пре три године док је био здрав. Чудно, помислио је, ни његов Шарго није се оглашавао. Увек је то чинио када било ко прође поред њихове куће. Знао је да се оглашава и на малу шушку неке веверице, доле у храстовој шуми. Погледао је иза себе, према тој шуми, и учио да је та страна много мрачнија, па се и сам почео плашити.

Таман се попео на једини степенник и пружио руку да отвори врата, на вратима се појавила његова Фата. Није успео ни да се огласи, а она је вриснула, са неким чудним страхом на лицу и пала је у предсобљу. Покрила је лице десном подлактицом, и сва је дрхтала. Покушао је да је дигне говорећи јој, Фато болан нemoј да се плашиш, ја сам твој Охран. Дошао сам на викенд да вас обиђем. Од силне вриске вероватно није ништа чула. Сва је дрхтала. Тако је као дете, једном, ухватио младог голуба, који је још невешт у лету испао из свог гнезда. Осећао је дрхтање сваког дела његовог тела. Вртела се и отимала Фата па ју је пустио да дође мало к себи, понављајући претходне речи. Погледао је у собу где су деца спавала, није никога било и то га је забрињавало. Видео је њихову одећу, лепо и свеже опрану, положену. Испод кревета вирила су два пара дечјих дрвених нанулица, за које му се чинило

да није он дао паре. На столу је била Мериминова свеска отворена и нешто је писало у њој. Није загледао више, већ се вратио у предсобље. Фате није било. Значи, и она га је дефинитивно оставила. Сви су га оставили - цела породица и све комшије са којима се изванредно слагао. Фатима га је отпустила, Биро рада брисао са списка, а он, овакав какав је, остао је, сада дефинитивно зна, потпуно сам. Душа му се цепала од туге и бола. У његовој глави нешто је говорило да ће све то проћи и опет ће бити као пре. Стајао је на средини мале кухиње и размишљао шта да учини. Помишљао је на најгоре ствари. Зар сам се тек вратио из једног пакла, па сада да сам чиним неку глупост. Да, баш тако је размишљао.

У комшилуку дефинитивно неће ићи. Зумри ће се извинити када то буде могуће. Осећао је велики умор у целом телу. Ноге су му клецале, те да се не сруши у кухињи, решио је да седне. Није био ни гладан ни жедан, иако су му се уста сушила. Око њихове куће владала је велика тишина. Чак ни ветрић није дувао.

Решио је да чека своју Фату до пред зору, па ако се она врати кући он ће се вратити пре зоре у болницу из које је изашао. Узео је са стола Меримину свеску, окренуо задњи лист и на корицама написао следеће: „Драга Фато, то сам био ја, твој Охран. Сада сам ти скоро здрав. Немој болан да се плашиш. Поздрави децу и све их пољуби. Вратићу се скоро. Е, хајде сада здраво, Охран.“

Охран је схватио њихов страх, јер је видео како су изгледали. Није му било баш јасно како је он њима изгледао. Њему се чинило да је исти, као пре, јер је хтео, макар у себи да прескочи последњу годину живота. То је за њега нека чудна прошлост. Нешто чега се сећао, као кроз кошмар. Као да то није био део његовог живота, кога се хтео одрећи и рећи да се то десило неком другом. Ход по његовим мукама се и даље наставља, али сада га не боли тело, већ душа. Поноћ је већ давно прошла, а он је лагано ходао по кухињи исцрпљен и тужан. Чак ни поноћно оглашавање петлова није чуо. Размишљао је шта ће рећи доктору и осталима како је прошао на кућном викенду, са кога се пре вратио него отишао. Биће га стид и срамота, али ће морати све да исприча јер никад није никога лагао. Пошто се Фата није вратила са децом, осећао је да мора још пре зоре да напусти своју кућу и своју породицу, коју сву и није видео. Бол и туга су били све јачи. Морао је отићи, јер није могао да претпостави како би то поново изгледало. Од њега су синоћ, уз вриску и самртнички страх, бежали као да је неки ванземаљац, или неки зао дух, нечастив. Он је такав страх стицао из разних прича старијих жена, на прелима која су често одржавана по селима. Значи, он је сада нека врста те нечастиве силе у очима његове деце и других. Ништа му у животу, чинило му се, није тако тешко пало. Устао је на брзину, још једном ушао у децу собу, погледао посложену одећу и брзо изашао из куће. Ништа није закључавао. Окренуо се по дворишту не би ли видео бар некога. Размишљао

је да ли стварно сви спавају или су у страху чекали зору да дође.

Полако се сада спуштао низ мању падину, неколико пута се окренуо да још једном види своју кућу, од које је сада морао да оде. Тај чудан осећај да је стварно морао да напусти свој дом, своје огњиште, које је са толико љубави градио својој породици, уништавало га је. Лаганим ходом прошао је поред Зумрине куће. Само мало је застао, па је видео и њене нануле које су јој синоћ спале с ногу, на истом месту. Ход низ ову малу низбрдицу био му је напоран, чинило му се више него када је ишао уз њу. Прешао је преко потока и није се сад одмарао на оном пању. Знао је да аутобус рано пролази овим путем, јер је превозио раднике у прву смену. Раније, док је и он радио увек је ишао тим аутобусом. Више од годину дана није радио, па није путовао и веровао је да га опет неће нико препознати или испитивати. Сишао је на главни пут и сачекао аутобус. Седећи на задњем седишту аутобуса имао је заиста неки чудан утисак. Враћао се са неким осећајем кривице, гриже савести, па и више од тога. Уместо радости, приликом сусрета са својима и комшијама, доживео је нешто тако страшно да га је то све више заокупљало. Размишљао је о томе како су Фата и Зумра препричавале тај сусрет с њим. Вероватно као нешто изузетно страшно, које их је доводило и до губитка свести. То је на њиховим лицима и у њиховим погледима видео. Ништа није могао да им помогне, јер су биле избезумљене од страха. Ко зна шта су оне тада мислиле? Како им је он страшно изгледао? Највише га је болело то што није знао како су то његова деца доживела. Шта су она тада мислила? Тако размишљајући стигао је и његов аутобус. Било је равно 6 часова. Такси га је одвезао до болнице и за неколико маинута нашао се у својој постељи. У соби су били сада други пацијенти с којима се упознавао.

Визиту је дочекао у нормалном, седећем положају. Изненађење је било велико. Откуда он сада у постељи, а јуче је отишао кући? Било је мало шале с наше стране на рачун верности његове Фате. Био је тужан, погнуте главе, као некада када је имао јаке болове у стомаку. Гледао је доле, испред себе као дете када нешто у постељи уради па очекује критику. Није нам било битно шта ће нам рећи због чега се вратио, јер смо Фату окривљавали за то, иако она, јадница, није нимало била крива. Рекао сам Охрану да нам не замери на шали, јер прави разлог његовог нерасположења нисмо ни знали. Охран је после тога подигао главу и гледајући као раније, рекао: „Десио се нешто страшно, нешто најгоре. Нису ме препознали ни Фата ни комшије. Сви су уз врисак бежали од мене и закључавали се у кућама. Сви су се редом уплашили, а нарочито деца која су се играла на улици. Мислили су, ваљда, да сам шејтан или нешто друго. Потом су сви побегли од мене, и ја сам морао да се вратим“. Спустио сам главу, депримиран, тако је лично на оног Охрана од

пре операције. Нама је све то било смешно, али Охрана нисмо могли орасположити.

После два дана од неуспелог сусрета с породицом, стигао је у болницу, први пут од када га је носио ка колицима, кум Јован. Вест о Охрановој посети селу пронела се као ветар. Било је разних коментара. Јовану је стигла порука од Фате да га она моли да дође код њих кући што пре. Кум је одмах стигао, па је након посете продужио у болницу, да и он види тог „ванземаљца”. Њихов сусрет био је радостан за обојицу. Куму, због успешне операције и брзог опоравка, а Охрану што није изгубио кума. Кумовски сусрет је био нешто дужи. Кум се уверио да је сада Охраново здравље добро. Мало у шали, рекао му је да ће његов сусрет са породицом и комшијама бити овоземаљски, али заиста редак сусрет после свега што се десило и дешавало у животу кума Охрана Селимовића.

Договор је пао да Јован дође по њега и да га води кући када за то буде време. Охрану је овај сусрет са кумом много значио. Сада се код њега јавља жеља за бржи одлазак кући. Ваљда ће сви успети да га познају, да се сете његовог правог лика пре ове тешке болести коју је преживео. Мислио је да је ипак имао неке среће јер је успео да преживи.

Од лекова, сем витамина и неких таблета за боље варење, није ништа узимао. Редовно је јачао своју мускулатуру, која се опорављала. Рекли су му на вежбама да неће још дуго остати у болници, јер ће се ускоро лепо опоравити.

На државни празник, 29. новембар 1982. године, отпуштен је кући из болнице после дугих 67 дана. Била је то мала свечаност за све нас који смо помогли и на разне начине допринели да се овај заиста редак и веома тежак случај успешно реши. Кум Јован је чекао да се Охран опрости од свих. А нашем, сада већ бившем болеснику, очи су сузиле и свакоме је упућивао поглед пун захвалности и пријатељства. Лепо сам се с њим поздравио. Дуго ме је гледао право у очи, пуне искрене захвалности. Заказана му је уобичајена контрола за месец дана. Сео је са кумом у кола и отишао.

Овим се заокружила прича о Охрану, обичном, сиромашном и добром човеку. Сада, после свега што се десило, после силних његових патњи, које је само он могао да истрпи, наш Охран је отишао својој кући чиста и бистра погледа, погледа који је имао пре болести. На дну његових очију сада се нису само назирале нежне

„искрице живота“. Сада су његове очи сијале пуним сјајем и стварном добротом која га је красила.

Те његове молбе које је упућивао многим лекарима, просто су одзвањале у његовој глави као нешто понижавајуће, јер нико није много обраћао пажњу на њих. То га тек сада дубоко вређа. Међутим, наш Охран сада може да сагледа и другу страну своје несреће, па да му буде јасно и зашто је то тако виђено, као са једном половином видног поља. А у суштини, та друга половина, невидљива, представљала је прави пакао у коме се кувало његово тело и његова душа. Читав ток његове болести одвијао се под чудним околностима. Узмемо само почетак, када је дошло до јаких болова, код куће, због пуцања чира, када није могао одмах да се јави лекару. У тој фази, због одређених симптома (контракције трбушних мишића) ретко када се појави погрешна дијагноза, обично се све завршава операцијом и излечењем. Он се тада није јавио, већ касније, када се клиничка слика променила, па се мислило да се ради о обичном тровању храном. Ова нова ситуација стварала је услове да се болест атипично испољава. Болови у трбуху су јаки, али без контракција трбушних мишића. Сваки пут када би се обраћао лекару, предњи трбушни зид је био мекан, а он је рапидно пропадао, па је превагнула процена да није за операцију већ да се лечи опијатима. Тада су почеле његове праве муке, тада је започела разградња његове утробе.

По грчкој митологији, Зевс је осудио Прометеја зато што је људима дао ватру да буде прикован за високу морску стenu и да му сваки дан птица киди утробу. Охран није знао за Прометеја, али и њему је кидана утроба. Само, то није радила никаква птичурина, већ су његово ткиво растакали сопствени сокови за варење!

Чудне ли судбине - сам себе је јео! И то више од годину дана.

Могао је Охран много раније да се ослободи тог ужаса, али видећи га онако склупчаног, кост и кожу, лекари се нису усуђивали да ма шта учине за њега, па су окретали главу на његов вапај: „Молим Вас, оперишите ме.“

У његовом молећивом погледу они нису умели да назру ону искрицу живота. Зато је прича о Охрану не само занимљива по својој изузетности, већ и поучна, јер то некада може бити и осуда на смрт. Увек се треба борити за живот. Охран је то доказао.